

NYÅRS- HÄLSNING

HWL
ARKITEKT AB

2012/13

När jag var som mest hektiskt yrkesverksam var det fånigaste jag visste kompisar och kollegor som pensionerat sig och som frenetiskt talade om att de hade så mycket att göra, var konstant stressade – och inte alls förstod hur de fick tid att arbeta förr... Jag vill inte påstå att jag är där ännu som "riktig pensionär", men lite kan jag pinsamt nog känna igen mig i detta. Men på det hela taget – och sett över året – tycker att jag har en härlig fin balans mellan "fritid" och externa uppdrag – oavsett om de är ideella, arvoderade, eller någonstans däremellan.

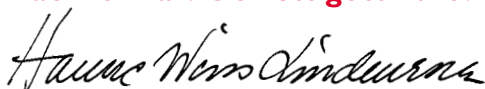
Nedan skriver jag om det "halvprivata" och på baksidan om årets uppdrag. Det gånga året har jag varit i närmare tre veckor på Kuba, och ett par veckor i Kalifornien. Båda var på olika sätt oerhört spännande och tankeväckande, en del intryck finns redovisade i några av bifogade krönikor. En senvinterresa blev det med Arkitekturmuseets vänner till det fantastiska Istanbul och under senhösten två kortare resor, en till Italien/le Marche och en målarresa till Cypern. Varje resa – kort eller lång – är ett äventyr för mig, och dubbel lycka; Underbart att resa ut, och minst lika underbart att komma hem igen.

Sedan många år är jag sekreterare i Bostadsföreningen Målarborgen, där jag bor och numera även har mitt kontor. Vi har nu, med viss möda, fått bygglov för balkonger mot gården i vår blåklassade fastighet. Jag är föreningens ansvariga för balkongprojektet – en nyttig erfarenhet för mig som är mer teoretiskt än praktiskt bevandrad i byggprocesser, bygglag mm mm.

I förra årets Nyhetshälsning skrev jag trosvisst att mitt nyårslöfte var att avsätta tid i almanackan för målandet. Det gick inte strålande precis. Ordförandeskapet i Målargruppen Maria har jag dock kvar. Det tar en del tid, men det är absolut inte det som hindrar mitt målande. Jag får hitta nya knep för att komma till skott. Kanske fasta tider i ateljén med andra målarvänner? Och/ eller boka in en egen utställning. Vi får se...

Här får du min trettonde Nyårshälsning med det gånga årets krönikor. Väl bekomme!

Tack för i år! Och ett gott 2013!

Hanne Weiss Lindencrona

Illustrationer Per Lierud
Frankfeldt Grafisk Form AB
Nytorgstryckeriet, Stockholm 2013

Innehåll

Om statlig styrning, konkurrens och marknad	4
I kubas natt	5
Eh...klektiskt???	6
KBT för snabbläsare	7
Hinder, hinder och hinder	8
Land ska med lag byggas...	9
Mobila hus	10
Glöm total makeover	11
Bevare mig väl!	12
Museum – Mötesplats	13
<i>Krönika i tidningen Glas 2:2012</i>	
Transparenta tankar	
Från Ötzi och Snövit till Tranströmer	14

Om statlig styrning, konkurrens och marknad

Det är gripande att höra byggsektorns hjärtskärande rop på statlig styrning, statliga initiativ, skärpta byggregler.

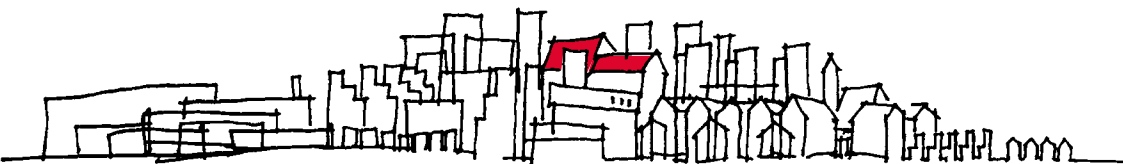
I denna tidning har vi kunna läsa att byggindustrin kan spara miljarder med BIM – upp till 30% i enskilda projekt. Vissa större företag arbetar med detta, men trots detta har Sverige ohjälpligt halkat efter våra nordiska grannar och även ett antal länder i Europa. Fortfarande saknas uppenbarligen samordning för BIM i branschen – satsningarna är få. Då "bench-markar" man mot grannländerna och noterar att en dramatisk skillnad är att tex Finlands och Norges "statliga byggherrar" kräver BIM.

Om fördelarna är så stora som BIM-företrädarna anger, är det väl närmast tjänstefel av byggherrar, offentliga som privata, att inte ställa krav på BIM. Men det intressanta här är att det är staten man kräver åtgärder av.

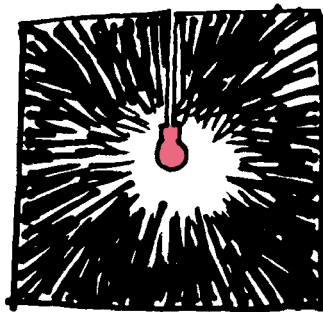
För några veckor sedan kunde man i en av de stora dagstidningarna läsa att företrädare på högsta nivå för några centrala branschaktörer efterfrågar tuffare byggnormer – och lika över hela landet. "Om alla aktörer måste uppfylla samma nationella energikrav påverkas inte konkurrensförhållandena. Lika villkor är en viktig faktor för att branschen snabbare ska kunna genomföra byggandet av ..."

Jag underlåter att diskutera sakfrågorna i dessa exempel – det är branschens syn på staten som "hjälpgumma" jag här vill lyfta fram. Dels kan man konstatera att exempen visar på att branschen inser, och erkänner, att statliga regelverk kan vara incitament till innovationer, process- och produktutveckling. Och att man indirekt säger att konkurrens och marknad inte alltid utgör lika starka drivkrafter.

Och det från en bransch som oftast hyllar marknaden, värnar om den fria konkurrensen och inte är sen att kritisera statlig styrning.

I Kubas natt

Jag arbetar hemma. Parallellt med skrivandet och telefonerandet lagar jag mat inför en middag med en gammal god vän. Slow food: Lammlägg – låg värme, många timmar i ugnen... Mums.

Då plötsligt slås elen ut! Det är inte bara hos mig, noterar jag efter visst deckararbete. Det ett större område som drabbats. Men jag har ju trådlöst bredband, telefon, skrivare, så det är väl inte något problem, fast – tänkte inte på det – det mesta trådlösa kräver ju lite ström för att funka.

Nyligen i Kubas natt påmindes jag om den frustration jag då kände. Bodde några dygn i ett Casa Particulares, en sorts B&B i ett höghus i Havana.

Resans sista kväll upplevde vi ett magnifikt åskväder. I timmar rullade åskan och blixterna runt byggnaden. Och sen – poff – blev det mörkt i hela området. Pannlampor och blixterns ljus var våra ljuskällor. Husets två hissar hade de dagar vi bott där, växelvis varit ur funktion – jag hade åkt dem med bävan! Nu stod båda still. Så vi traskade de nio våningarna nerför de inte helt fräscha baktrapporna och åt middag i ett närliggande distrikt där elen funkade. Sen alla trapporna igen, nu uppför, ingen dusch, ingen toalettpolning – ja ni förstår. Mitt i natten, efter cirka sju timmars elavbrott, väcktes vi av att alla lampor gick på.

Jag har fortfarande klaustrofobiska mardrömmar om att jag skulle suttit fast i hissen dessa ellösa timmar. Troligen skulle larmknappen, om den ens fanns, inte fungerat. Och annars: Hur skulle jag för ev hissreparatör kunna förklara var jag befann mig – min spanska är milt sagt rudimentär?

Då mindes jag min i – landsupprördhet och – bestörtning över kanske en knapp timmes fäsel på Mariaberget. Och jag tänkte på vilket tålamod och stoicism människor på annat håll i världen måste ha utvecklat för att stå ut med konsekvenserna av naturkatastrofer, fattigdom och obefintligt underhåll.

Eh...klektiskt???

Detta att min förra krönika, den första efter en fantastisk resa till Kuba, kom att handla om något så negativt som ett strömavbrott, har inte lämnat mig någon ro.

Det kändes helt enkelt för orättvist mot det land och det folk jag tillbringat närmare tre veckor hos. Och där jag sett och upplevt så mycket positivt.

Ta bara detta med byggnadskonsten och arkitekturen. Lonely Planet skriver om Kubas eklektiska arkitektur något som fritt översatt blir: "Kubas arkitektur speglar dess etniska arv. Ta en muskulös skiva spansk barock, strö över lite fransk klassicism, en generös portion nordamerikansk art deco och en knivsudd europeisk jugend. Lägg sen till svett från afro-kubanska slavar och udda inslag av kreativ modernism".

Eklekticism? Ja inom arkitekturen är det en stilart där stilar från olika epoker, blandas, kanske på ett något osjälvständigt sätt. Begreppet har en lite dubiös klang, eklekticismen är inte helt rumsren. Och när det gäller postmodernismen med sin uttalade "knycka-låna-härma"- ideologi är kritiken i mitt tycke helt befogad...

Men Kubas härliga arkitektoniska öppenhet att låta sig inspireras av arkitekturen från olika epoker och världsdelar tycker jag känns spännande – speciellt som man gjort en del nationella tillägg; portales/verandor, halvvåningar, smala balkonger och stora blyinfattade fönster. Och toppar med utsökt och gracilt smide – och med fasader i lekfullt utmanande, bjärta kulörer.

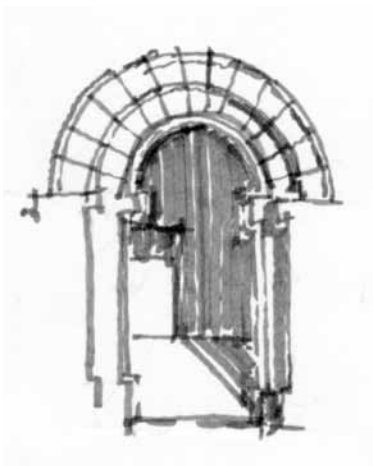
Kanske är arkitekturen kongenial med den kubanska befolkningen. Där blandas också allt; etniskt ursprung, religion, språk, utseenden.

Tyvär märkte vi inte av någon kulinarisk eklekticism under vår rundresa. Det var ganska så tråkigt "same same"... Märkligt att ett land med så mycket cross – over i andra avseende är helt renons på detta när det gäller maten.

KBT för snabbläsare

Jag är en otålig läsare, med ett byråkratisk förflutet. Jag läser snabbt och förhoppningsvis effektivt, skummar innehållsförteckningar och sammanfattningar. Blicken fladdrar som fjärilsvingar över sidorna.

Det skönlitterära läsande borde vara ett annat. Jag vill njuta av texterna, bli lyrisk av virtuos språkhantering och eftertänk samt begrunda goda formuleringar. Kan-ske läsa om (= åter) böcker där jag vet "hur det går" och borde då kunna koncentrera mig på just textuppbyggnader, språk, rytmer. Men hur komma dit?

Jag tror jag funnit min KBT (kognitiva beteendeterapi) som ska hjälpa mig förändra mina tankar och känslor, mina beteenden och vanor vad gäller läsandet – POESIN. Dikten kan man helt enkelt inte läsa fort – där är det vägen som är mödan värd. Man får smaka på texterna, vrida, vända, lägga undan, återkomma. Stöka, bråka, undra, tveka, ifrågasätta, ge upp, återvända – en underbar, men också frustrerande, utmaning.

Poesiläsningen kan underlättas om det finns metaforer eller tematik som öppnar associations-banor hos mig som läsare. Så till alla med koppling till byggandet säger jag bara: Läs Tomas Tranströmer! Där finns så många referenser till vår värld. Det kan handla om romanska bågar – "valv bakom valv och ingen överblick" och inne i alla turisterna "öppnar sig valven oändligt". Eller om "Svenska hus ensligt belägna", om "Musiken som är ett glashus i slutningen" eller "det blå huset" vars "trä är impregnerat med fyra gånger glädje och tre gånger sorg". Det kan vara en gata i Shanghai eller "en sopgondol i Venedig paddlad av två enärade banditer".

Jag har i en tidigare krönika konstaterat att byggnader och miljöer är starka inslag i målarkonsten. Men tänk att resultatet av samhällsbyggnadssektorns möda inspirerar även en Nobelpristagare i litteratur.

Arkitektur och stadsbyggnadskonst är kultur – och inspirerar till sådan!

DIKT DIKT
TEMA TEMA
TEMA TEMA
ASSOCIATION
ASSOCIATION
ASSOCIATION
METAFOR TEXT TEXT
SPRÅK SPRÅK SPRÅK SPRÅK
SPRÅK SPRÅK SPRÅK SPRÅK
RYTM RYTM RYTM RYTM RYTM RYTM RYTM RYTM
KULTUR KULTUR KULTUR KULTUR KULTUR KULTUR KULTUR KULTUR

Hinder, hinder och hinder

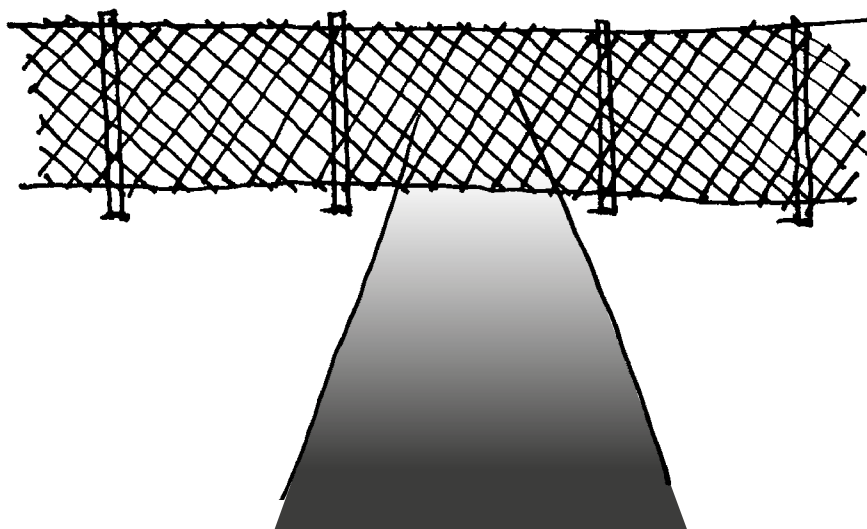
Härom morgonen inledde jag en tvådagarsutbildning om tillgänglighet i den fysiska miljön. Den första förmiddagen får kursdeltagarna göra så kallade inlevelseövningar då man rör sig i kursanläggningen och utemiljön med rullstol, blindkäpp och glasögon som manipulerats för att simulera olika synskador. Man får känna på hur det är att ta sig över trösklar och trottoarkanter, ta sig fram i kraftiga lutningar, använda trapphiss, ta sig in på toaletterna, hitta väg- och dörrar som har för dålig färgkontrast mot väggen, mm, mm. Allt sådant som är vardagsupplevelser för personer med funktionsnedsättningar, men som är omskakande att uppleva för dem som skapar de miljöer som kan utgöra ett så stort hinder – eller inte – om vi i byggsektorn gör ett bra jobb!

Men denna gång påverkades tillgänglighet inte främst av fysiska hinder. Det var ett "bemötandeproblem" vi drabbades av. I en annan del av byggnaden skulle en yngre kunglighet inviga en konferens. Och då skulle allting säkras i god tid innan ytterdörrar stängdes och folket, vi, motades bort vänligt men bestämt. Då dörrarna stängdes befann sig halva kursen utomhus. Som kursarrangör kan jag bara hoppas att åtminstone några av kursdeltagarna såg det som en intressant rojalistisk upplevelse.

På väg till Skeppsholmen, där jag arbetar en dag i veckan, var det också "red alert", Drottningen, mamman till morgonens lille prins, besökte Moderna museet tillsammans med finske presidentens hustru. Ingen buss fick passera till ön, alla vägar på ön var avspärrade. Men det gick att ta sig fram till fots via omvägar. Man får niga undersåttligt och tacka för att det i alla fall gick att ta sig till sin arbetsplats.

På sena eftermiddagen utrymdes de båda museerna på Holmen på grund av ett bombhot; poliser igen, tredje gången denna dag. Bombhotet var dock inte riktad mot de två fina besökarna på museet, men mot museet i sig, som kritik mot en tårthappening som sedan dess diskuterats på tidningarnas kultursidor.

Jag är glad att jag jobbar i byggsektorn och inte är polis som ska skydda finfolk eller leta obefintliga bomber – det måste kännas lika meningsfullt som "förgävesprojektering". Och jag är oerhört lycklig över att bo i ett land där bombhot inte hör till vardagen.

Land ska med lag byggas...

En tvåveckors vistelse i Södra Kalifornien, varav en veckas biltur – skulle kunna fylla många krönikor. Om hus i oändliga (rutnäts) mattor, men ingen stad. Om enorma motorvägssystem och ofattbara trafikmängder – men ingen hets, inget tutande. Om oändligt

storslagna vackra och varierande landskap – men också om tröstlöst platt terräng, timplånga körningar på spikrak väg. Ja, jag är full av intryck och hot eller löfte, jag återkommer säkerligen i frågan.

Men nu står Palm Springs, den amerikanska Modernismens Mecca, på dagordningen. Staden hade sin storhetstid 1930 – 1965 då det blev ett populärt semester mål för Hollywoodstjärnor. Frank Sinatra, Rat Pack, Marilyn Monroe, Lily Tomlin, Liberace. Listan på kändisar som har eller haft hus där kan göras lång.

Ett antal kända arkitekter, främst amerikanska, har ritat villor i en stil som kan ses som en utveckling av Frank Lloyd Wrights organiska arkitektur i kombination med influenser från Bauhaus. Byggnaderna, mest villor, är påfallande ovräkiga, närmast anspråkslösa, ofta enplanshus med souter-räng. Pelar-balksystem introducerades ofta i stål, vilket möjliggjorde öppna planlösningar och lätta ytterväggar, ofta med mycket glas; gränsen mellan ute och inne löses upp. Volymer skjuts in i varandra, gracilt smide, ofta vitmålat, spröda trappor. California (eller Desert) Modern är den benämning man där ger dessa byggnader, som snabbt blev en inspiration för småhusbyggandet i hela landet.

Vi letade oss fram till en av ikonbyggnaderna, Richard Neutras Kaufman House från 1946. Jag såg fram emot mötet med denna gnistrande vita, gracila och hjärtskärande vackra byggnad. Men vid garageuppfarten möts vi av en stilig skylt: No trespassing – Armed response. Även arkitektur-intresserade lever tydligen farligt i skjutvapenlandet! Tur att det finns fotografier på nätet att stilla nyfikenheten med.

Varför blev då Palm Springs ett ineställe för Hollywoods jet-setare? Enkelt min käre Watson. I skådespelarnas kontrakt hade ingick att skulle kunna kallas in till Hollywood med två timmars varsel. Och då var den vackra, hälsosamma och torra ökenstaden på 177 km avstånd från LA optimal. Se där, åter igen ett bevis på att regelverk kan inspirera till produkt- och som i detta fall, stadsutvecklingen.

Mobila hus

Sommarslutsångesten och höstnojan börja inträda. Svårt att komma igång med denna krönika, höstens första arbetsinsats.

Då ringer min bror: Har du hört talas om Laver? Och så berättade han engagerat om sin intressanta och närmast spöklika upplevelse där i Norrbotten. Och jag tänker på alla cylindrar, om man så säger. Googlar och finner...

Laver är en nerlagd gruva och ett likaledes nerlagt samhälle 46 km nv om Älvsbyn. 1929 hittades där malmförande block, främst kopparkis. Under mitten av 1930-talet steg kopparpriset drastiskt och 1936 beslutade Boliden att påbörja brytning i Laver. Arkitekten John Åkerlund fick uppdraget att rita ett gruvsamhälle i miniatyr med arbetarbostäder, skola, affär, kiosk, folkets hus mm. Det kom att bli ett av Sveriges modernaste samhällen, med bl a ett 20-tal bostadshus med fjärrvärme, elspis, kylskåp gemensam va-ledning och WC i alla hus, gatubelysning mm. Man måste ha varit en förutseende beställare, för i uppdraget låg också att samtliga byggnader skulle vara demonterbara.

Ungefär 240 personer bodde i Laver när gruvdriften lades ner 1946 och byggnaderna, efter mindre än 10 år, flyttades till andra gruvsamhällen. Byggnadernas betonggrunder, med upplysningar om vad som tidigare legat där, samt den vattenfyllda gruvan är de i dag synliga spåren av samhället.

Jag minns en politisk debatt nångång på 1980-talet, då det också var en betydande bostadsbrist i storstadsregionerna och bostadsöverskott i glesbygden. Någon forskare skrev då att vi statistiskt sett hade de bostäder vi behövde. Dåvarande bostadsministern replikerade att detta skulle ha varit en relevant upplysning om husen befunnit sig på hjul...

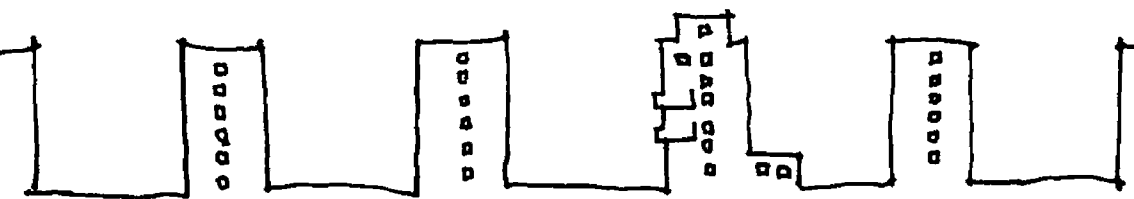
Men kanske ska man på allvar fundera över en annan tolkning av "mobile homes", och då snarare tänka i "mobilitet". Kanske är det dags att återgå till byggtekniker som tänker in flyttbarhet som en parameter.

På nätet läser jag att Boliden i år åter provborrar efter koppar och guld i området kring Laver.

Och visst är det väl en hissande tanke om man, om gruvdriften återupptas, skulle kunna leta upp och flytta tillbaka byggnaderna till den plats där de tidigare stod...

Glöm total makeover

Danska Arkitekten hade i somras ett temanummer om renovering av landets mer storskaliga industriellt byggda bostadsbebyggelse från cirka 1960 och ett par decennier framåt.

Historieskrivning avseende den hittillsvarande hanteringen av dessa områden liknar i stort den svenska. Många renoveringar har varit av karaktären "ambulancetjänester," nödutryckningar, av byggtekniska skäl. Om det gick för fort när man byggde nytt gick det ännu fortare vid upprustningen. Om de ursprungliga materialen var bristfälliga var de nya ännu sämre...

1980-talet postmoderna ingrepp i bebyggelsen skopas också ut. De pastelliga kulörerna i fasader och de ohistoriska tilläggen var bara ytliga arkitektoniska effekter. Man menar att det nu är ett nytänkande på gång, både i Danmark och annorstädes, vad gäller denna bebyggelses arkitektoniska kvaliteter; den betraktas alltmer som "välfärdssamhällets arkitektoniska kulturarv". Och visst hör man liknande tongångar här hemma, främst kanske från byggnadsvårdssektorn. Och i många hyllade, aktuella projekt, kanske framför allt från yngre arkitekters produktion, kan man ju se många referenser till den epokens formspråk. Men det är nog en bit kvar innan "allmänheten" och våra politiker uppvärderar dessa områdens arkitektoniska kvaliteter.

I ett intressant bildcollage visas på ett antal inhemska byggnader och områden som har arkitektoniska kvaliteter som man fruktar ska förvanskas i kommande renoveringsrunda. Man lyfter fram byggnadens eller områdets helheter och detaljer. Det är bara att hoppas att respekten för, och kunskapen om, byggnader även från denna epok ökar både i byggsektorn och bland dess kunder. Ingen mer turn-around eller total makeover!!!

En av tidskriftsartiklarna avslutas med en reflektion som jag tycker är värd att lyfta fram. Författaren menar att upprustning av det allmännyttiga bostadsbeståndet sker på två nivåer: Det handlar om att förbättra de fysiska förhållandena till glädje för de boende i området. Men det är också viktigt att förbättra omvärldens syn på bebyggelsen. Fysisk upprustning ska tänkas ihop med mental upprustning.

Och här, menar författaren, spelar arkitekterna en viktig roll. Jomennisst – men glöm inte byggherrarna – vill jag tillägga.

Bevare mig väl!

En helg i slutet av september reste jag med ett 20-tal personer från Arkitekturmuseets vänförening på en studieresa till Lund och Malmö.

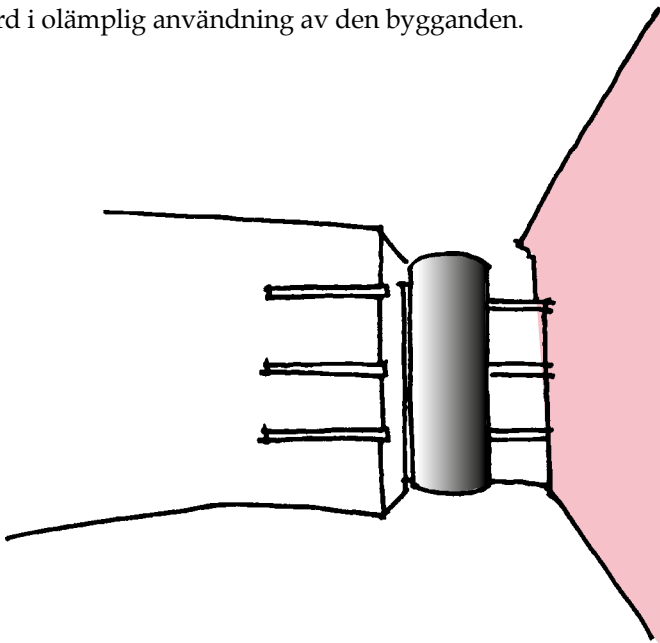
Där besökte vi bl a arkitekten Bernt Nybergs stiliga landsarkiv i centrala Lund. Byggnaden töms nu på sitt innehåll eftersom den inte kunde härberga alla de ökande arkivmilen (ny måttenhet för mig!). Och hur ska man nu använda den utomordentligt stiliga och sånär fönsterlösa tegelvolymen från 1971? Ja, det aktuella förslaget är studentbostäder! Häpp!!! Trots särskilda studier och en fullskalemockup av en elegant fönsterlösning, haglar protesterna mot projektet.

Veckan därefter var jag i Urbino i italienska regionen Le Marche, där hertig Montefeltro i mitten av 1400-talet lät inkorporerade en befintlig fästning i sitt nya palats i tidig renässans, strategiskt belägen där på toppen av berget. Men visst måste palatset ha representerat ett övergrepp på – eller åtminstone ett dramatiskt ingrepp i – den medeltida stadsväven. Och palatset har palatset byggts till och på, vanvårdats och ändrats under sin livstid. Men trots, eller kanske på grund av, flera epokers tillägg, är det ett ståtligt byggnadsverk, en elegant, mäktig och spännande helhet.

Mellan Bernt Nybergs skapelse och Montefeltros palats är det mer än ett halvt millennium. Mot Landsarkivets omvandling stormar det. Men troligen hade inga undersåtar invändningar mot uppförandet av det mäktiga hertigpalatset. Nog är det härligt med vår yttrandefrihet, att vi i dag kan uttrycka att vi vill värna dem miljö vi har kring oss – och som vi ska lämna vidare till kommande generationer.

Men om det är så, att det krävs tid för att förändringar ska interneras i våra sinnen... Att det som följt oss genom livet är sakrosankt för oss och helst ska förbli orört av mänsklig hand och opåverkad av tidens tand. Att vi sörjer de förändringar som rubbar våra minnen. Ja, då kanske vi i vår bevarandenit undanröjer kommande generationers möjlighet att få uppleva spännande arkitektoniska lager-på-lager-byggnader.

Men tanken att perforera landsarkivsmonoliten med fönster måste väl vara ett riktigt stolleprov: Bostadsändamål måste vara ett svårslaget rekord i olämplig användning av den bygganden.

Museum – Mötesplats

Arkitekturmuseet fyller i år 50 år. Man firade nyligen detta med en jubileums-helg på museet, med många aktiviteter för alla åldrar och knökat med folk. Riktigt roligt!

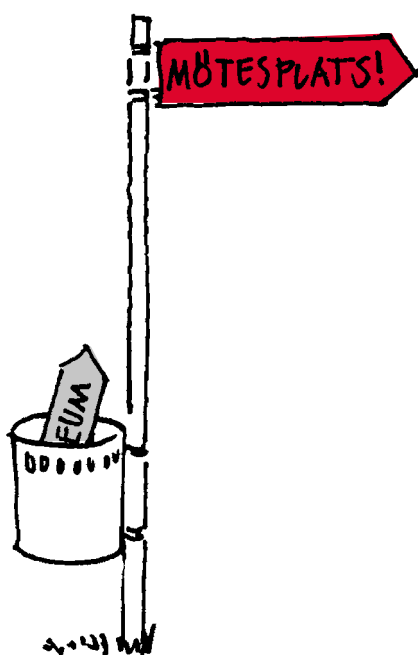
Kulturministern syntes inte i vimlet där på Arkitekturmuseets jubileumsdagar. Och jag uppfattade inte heller att departementet hade någon officiell representant på plats. Ingen blomsterkvast sågs, inget hyllnings- eller gratulationstal hördes från huvudmannen. Kanske kändes det svårt, eftersom man i årets budgetproposition framfört kritik mot och föreslagit ändringar av museets verksamhet.

Av proppen framgår det att regeringen varken gillar begreppet "arkitektur" eller företeelsen "museum". För sedan några år har museet ansvaret även för "form och design" så begreppet arkitektur är missvisande. Och museum – det är dammigt och introvert! Nej möteplats ska det vara, det är pigg och extrovert... Så 50-åringen ska tvångsomedöpas – osäkert till vad!

Alltså: Museer out – mötesplatser in!!! Men måste man nedvärdera museifunktionen för att man vill stärka dess kommunikationsroll? Det borde väl snarast vara så, att en mötesplats får legitimitet genom att bygga på den kunskap och kompetens som ett museum representerar. Och det är väl självklart att ett museum, ja själva museifunktionen, måste innefatta alla tänkbara vägar att kommunicera ut i och involvera samhället i sin verksamhet.

Med anledning av jubileumsåret har museet producerat en utställning, Livsmedel, och en jubileumsbok Om femtio år med Arkitekturmuseet. Utställningen avstår jag gärna från att både kommentera och rekommendera. Boken, med den kongeniala titeln, är mer intressant. Den famnar ett virtuellt sekel. Man blickar 50 år bakåt genom ett årligt nedslag i det gångna halvseklets utställningsverksamhet – och samtidigt blickar man kanske femtio år framåt. Tittar man i jubileumsbokens förteckning över alla de femtio årens utställningar kan man inte annat än imponeras över bredden, djupet och aktualiteten i ämnesvalen.

Jag hoppas att Arkitekturmuseet skickat sin vackra och intressanta jubileumsbok till kulturministern, så hon och hennes medarbetare hinner läsa den innan hon eliminerar namnet och det inarbetade varumärket Arkitekturmuseet.

Transparenta tankar

Från Ötzi och Snövit till Tranströmer

Ötzi, ismannen, låg närmare 5000 år infrusen i en glaciär innan han hittades för två decennier sedan. Jag tänker mig att han låg där och blickade mot alptoppen och himlen genom isen de sällsynta dagar då inte snön täckte glaciären. Isen var hans fönster mot den levande världen och den klara isen blev hans räddning undan glömskan och anonymiteten. Han ligger nu i ett museum i Bolzano i Italien. Jag har inte varit där, men föreställer mig att han ligger där, till allmänt beskådande, i en glaskista.

En glaskista? Hur kom den in i mina associationsbanor? Det måste väl vara Snövits kista jag ser framför mig. Den vackra, rena kistan där de klara, självbärande glasskivorna fogats samman med närmast osynliga, glasklara fogar. Jag minns hur hon låg där på bilden i barnboken, in i döden vacker, till dess prinsen kom och kysste liv i henne. Spräckte Snövit glastaket då, måntro, eller fanns det ett kistlock som kunde lyftas bort? Detta förmäler inte historien – men det var tack vare det klara glaset prinsen såg hennes skönhet; glasets transparens räddade hennes liv.

Nu tror jag ju inte precis på att kärleken på Snövitsvis övervinner döden. Men detta med en glaskista kanske av annat skäl är en bra idé för mig, som är en klaustrofobisk person. Jag har lätt att känna mig både fysisk och psykiskt instängd och i mina värsta mardrömmar finns jag i ett litet, slutet rum, en tunnel eller grotta utan ljusinsläpp. Och min själ krymper under hösten, då är det så uppenbart att jag obönhörligen och successivt kommer att berövas ljuset.

Jag borde alltså vara drömmen för fönstertillverkare och glasproducenter – en person som törstar efter dagsljus inomhus. Jag minns hur jag led då jag under 70-talets energikris, som tjänsteman i bostadsdepartementet, nödgades medverka till ett regelverk som innebar att fönsterareorna i våra bostäder minskade avsevärt. Fönstrets sågs då som byggnadens svarta hål där energin vällde ut snarare än en förmedlare inåt av flöden av ljus, solstrålar och värme.

Nu har glasets värmeisolerande egenskaper förbättrats avsevärt och regelverket är utformat som funktionskrav. Detta avspeglar sig bl a i den nya bostadsbebyggelsen där fönstertyorna ofta är mycket stora och de stiliga fasaderna utformats med asymmetrisk lekfullhet mellan öppenhet – slutenhet. Men när man kommer in i lägenheterna kan det ofta kännas som att husen är ritat "utifrån och in". Fönstren, ljusöppningarna, i rummen är placerade lite hursomhelst, utan känsla för väderstrecksförhållande, rummets möblerbarhet eller de boendes behov av insynsskydd. Ett hus med fördragna gardiner, markiser, persienner etc är troligen ett uttryck för att arkitekten inte gjort ett bra fönstersättningsjobb. Nej, hellre färre välplacerade och vackra fönster i ett rum än okritisk glasmaximering ... Less is more!

Balkongfronter med klarglas är också en nybyggnadstrend – och vackert som idé. Men när verklighetens bråten och möbler placeras där är det en form av intimisering av det offentliga rummet. Detta talar inte mot användning av glas i dessa sammanhang. Balkongräcken kan givetvis utformas med ogenomsiktligt glas där en väl vald del – för utblickens skull – utförs i klarglas.

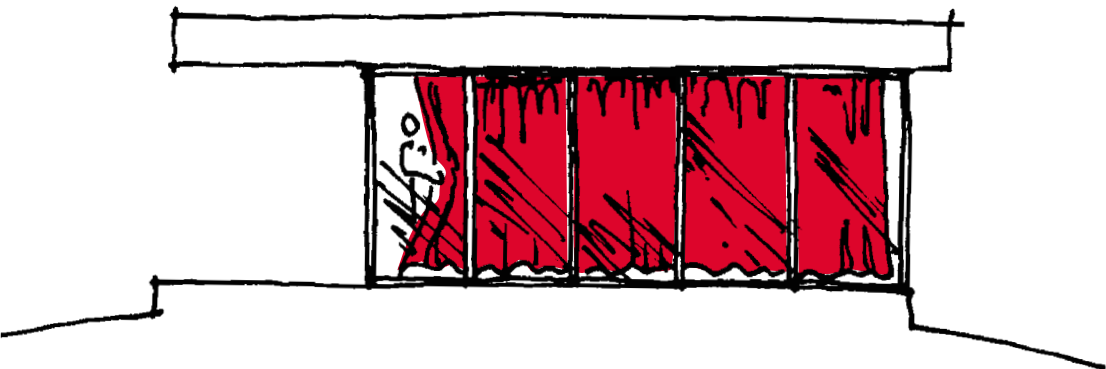
Jag vet att glas kan ha många skepnader, har jag här valt att hålla mig till glas som det transparenta materialet – där glaset ju är unikt i byggsammanhang. Transparens är ett positivt laddat modeord som i sin överförda bemärkelse signalerar öppenhet, ärlighet och möjlighet till insyn i processer, affärer och verksamheter. Men i sin ursprungliga materiella betydelse kan transparensen stå i konflikt med integriteten; hos den som blir iakttagen, men faktiskt också av dem som utsätts för påtvingad insyn i andra människors liv.

Det gamla talesättet, att man inte ska kasta sten om man bor i glashus, kommer framöver helt att ha tappat sin relevans. Glas som fasadmaterial och i bärande konstruktioner är väl så hållfast som andra material. Mona-Lisa, påven och presidenter skyddas av säkerhetsglas.

Men jag vill ändå sluta med att sjunga det skenbart sköra glasets lov – med hjälp av Tomas Tranströmers avslutning av dikten Allegro (1962)

*Musiken är ett glashus på slutningen
där stenarna flyger, stenarna rullar.*

*Och stenarna rullar tvärs igenom
men varje ruta förblir hel.*

Om året som gått ...och det som kommer

12

13

Under det gångna året har jag fortsatt uppdraget på Föreningen för Byggnadskonstens främjande Arkitekturmuseets vänner, uppdraget som jag delar med en av mina äldsta vänner, kollegan Mikaela Eckered. Det är ett roligt och stimulerande uppdrag, som effektivt hindrar mig från försoffning och tvingar mig att hålla mig à jour med vad som händer inom arkitekturen och på samhällsbyggnads- och designområdena. Även i år har vi ordnat ett antal studiebesök, kortare och längre resor, föredrag, diskussioner mm. Det har under hösten stormat kring det 50-årsjubilerande museet. Direkta felaktigheter och vantolkningar men även relevant kritik har riktats mot museet – men detta är inte platsen för att tillrättalägga eller kommentera. Vänföreningen lever ju ett eget liv, där man kan betona föreningsnamnets första led. Och vi behöver bli fler och starkare! Gå med själv – eller tipsa dina arkitekturintresserade vänner om denna förening. Läs mer om oss på www.arkitekturmuseet.se/vanforening.

För BFAB har jag fortsatt med tillgänglighetsutbildningarna. Och under året har jag fortsatt som ledamot av tidskriften TRÄs (tidigare Träinformati)ns redaktionsråd.

Och alldeles i slutet av året fick jag ett uppdrag från Trafikverket – att utarbeta en förstudie om utbildning av medarbetare på myndigheten i väg- och järnvägsarkitektur. Väldigt roligt att på detta sätt få tillfälle att återknyta kontakterna med infrastruktursektorn – nu dessutom vidgad från tidigare vägsidan till att även inkludera järnväg. Roligt också att få återknyta kontakten med tidigare beställare.

Under året har jag också medverkat som skribent i Arkitekturmuseets jubileumsbok *Om femtio år med Arkitekturmuseet*. Jag valde att skriva om två utställningar om byggnadsvård som genomfördes i mitten av 1970-talet och som jag var något involverad i, genom det arbete jag då hade för Byggnadsvårdsåret 1975. Jag som inte varit projekterande arkitekt trodde väl aldrig att jag skulle finnas i museets arkiv, men fann policydokument mm jag skrev för snart fyrtio år sedan. Häftigt!

Förra årets Nyårshälsning ledde till att jag fick uppdraget att skriva en krönika i tidskriften GLAS 2: 2012. Och jag har under det gångna året skrivit tio krönikor i Bygginindustrin – ett uppdrag som fortsätter även in i 2013. Liksom tidigare finner du årets samtliga krönikor i denna Nyårshälsning.

HWL Arkitekt AB

Timmermangatan 2A • 118 25 Stockholm
Telefon 08-658 21 28 • Mobil 070-571 36 29
e-post hanne@hwl.se • www.hwl-arkitekt.se